

قرآن از تفسیر ایدئولوژیک به تفسیر انتقادی

جلسه دوم
تکوین تاریخی قرآن

تهیه کننده: مهدی خلجی

حقوق معنوی

- اختصاص - این مطلب به پروژه توانا مربوط به سازمان E-Collaborative for Civic Education اختصاص دارد و استفاده از آن می بایست با ذکر نام سازمان تهیه کننده انجام شود.
- غیر تجاری - این مطلب برای استفاده های غیر تجاری می باشد و برای هیچ گونه منفعتی بهره برداری نخواهد شد.
- اشتراک - اگر می خواهید هر گونه تغییری در مطلب وارد کنید، شما می توانید حاصل کار را تنها تحت مجوز E-Collaborative for Civic Education منتشر کنید و برای ایجاد بدنه اصلی اطلاعات، این تغییرات را باید با E-Collaborative for Civic Education به اشتراک گذارید.

نزول قرآن

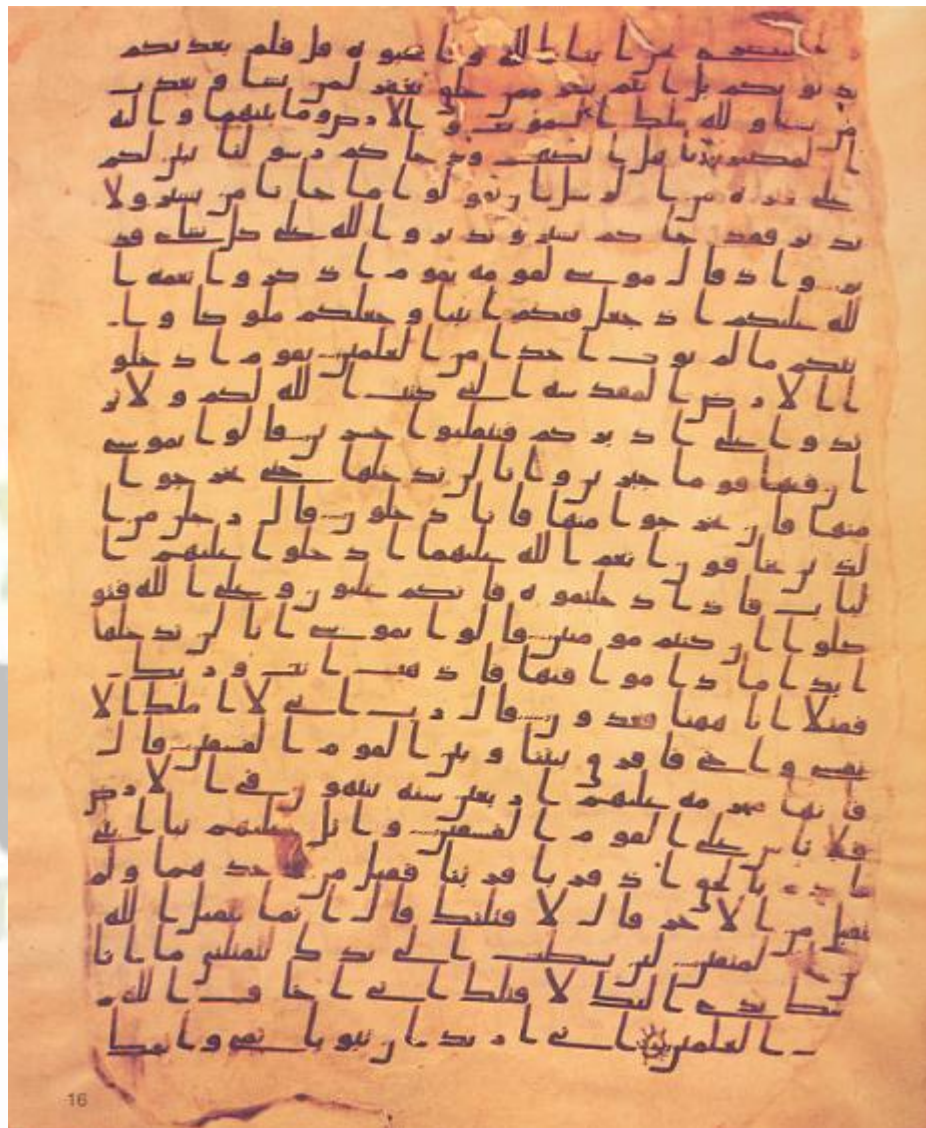
- نزول قرآن، آغاز پیامبری محمد – تداوم آن طی بیست و سه سال
- قرآن؛ سند صدق پیامبر، مسأله اعجاز قرآن
- تفاوت قرآن، حدیث قدسی و حدیث نبوی
- قرآن و مخاطبان متفاوت آن
- نزول قرآن در حالت های مختلف
- * اسباب نزول

نوشتن قرآن

- چرا نوشتند؟
- آیا نوشتن مهم بود؟
- چه کسانی نوشتند؟
- چه چیز را نوشتند؟
- چگونه نوشتند؟

نسخه ای منسوب به
قرن اول هجری به خط
مایلی، نقطه گذاری شده
ولی بدون اعراب

نسخه خطی بر روی پوست، به خط کوفی، منسوب به قرن دوم هجری

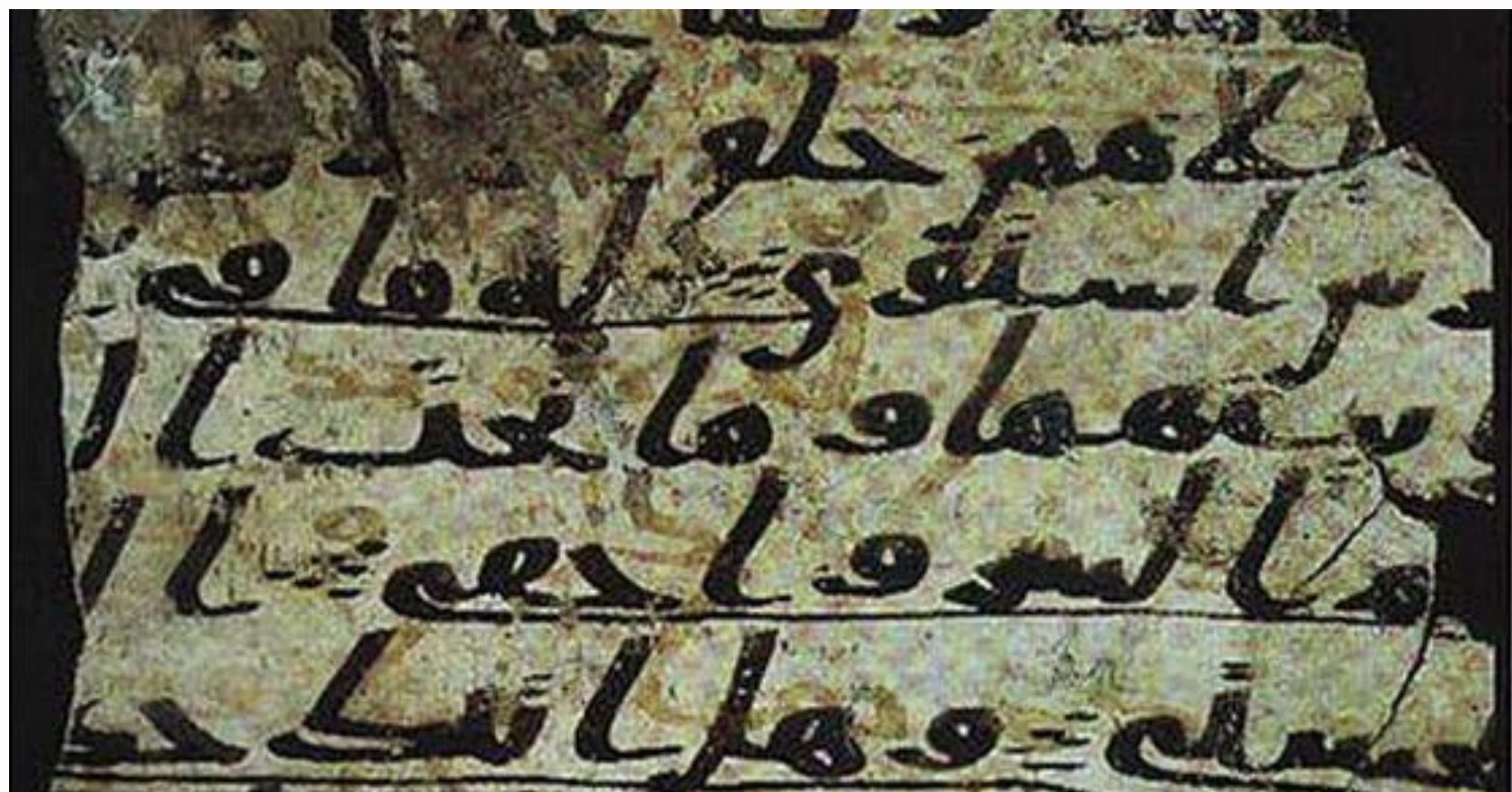

نسخه خطی بر روی پوست ، به خط کوفی، منسوب به قرن سوم هجری

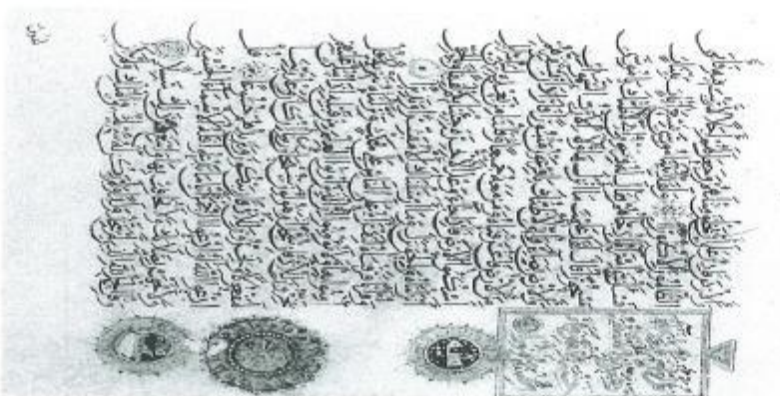
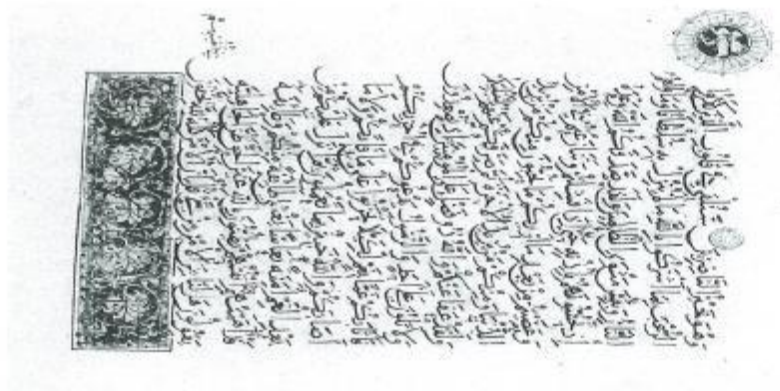
قرآن کامل و تاریخ دار به خط کوفی مربوط به سال ۳۹۳ هجری، موزه طارق رجب، کویت

وما و اظنهم و اظن
ما لعم اعلمهم نسبح و ذكرا انا لله الحمد
ولا حياء و ما و لحيث بنا لله الحمد و اعظم
حمد ليطيبه ما لعم الحمد و انا لله الحمد
حمد ما حمد و نسوا اعظم انا لله الحمد
عز الله و انا لله انا الله لا اعبد غير الله
و نسبحه و الحمد لله و نسبحه و انا لله الحمد
و انا لله الحمد و الحمد لله و انا لله الحمد
حمد ما حمد و الحمد لله و انا لله الحمد
انا الله و لو لا ما و الحمد لله و انا لله الحمد
منعهم الحمد و الحمد لله و انا لله الحمد
منعهم الحمد و الحمد لله و انا لله الحمد
الحمد و انا لله و الحمد لله و انا لله الحمد
ما و انا لله الحمد و انا لله الحمد

قرآن سمرقند

[viii] Qur'an in nasta'liq dated 391/1000, from D.S. Rice, *Ibn al-Banari's manuscript*, pl. VIII.

[vii] Qur'an in Syriac script, datable to the first/seventh century, from Marjānīn Sūriā, 60-61.

I	N° 2 (229) CRO	N° 6 (232) PL	N° 11 (6v, 203)	N° 12 (266)	N° 23 (6v, 276)	N° 25 (6v, 278)	N° 26 (279)	N° 28 (280)	BAA, BH (287a)
alif	ا ا ا ا ا ا ا ا ا ا	ا ا ا ا ا ا ا ا ا ا	ا ا ا ا ا ا ا ا ا ا	ا ا ا ا ا ا ا ا ا ا	ا ا ا ا ا ا ا ا ا ا	ا ا ا ا ا ا ا ا ا ا	ا ا ا ا ا ا ا ا ا ا	ا ا ا ا ا ا ا ا a	ا ا
ba	ب ب ب ب ب ب ب ب ب ب	ب ب ب ب ب ب ب ب ب ب	ب ب ب ب ب ب ب ب ب ب	ب ب ب ب ب ب ب ب ب ب	ب ب ب ب ب ب ب ب ب ب	ب ب ب ب ب ب ب ب ب ب	ب ب ب ب ب ب ب ب ب ب	ب ب ب ب ب ب ب ب b	ب ب
dal	د د د د د د د د د د	د د د د د د د د د د	د د د د د د د د د د	د د د د د د د د د د	د د د د د د د د د د	د د د د د د د د د د	د د د د د د د د د د	د د د د د د د د d	د د
ha'	ه ه ه ه ه ه ه ه ه ه	ه ه ه ه ه ه ه ه ه ه	ه ه ه ه ه ه ه ه ه ه	ه ه ه ه ه ه ه ه ه ه	ه ه ه ه ه ه ه ه ه ه	ه ه ه ه ه ه ه ه ه ه	ه ه ه ه ه ه ه ه ه ه	ه ه ه ه ه ه ه ه e	ه ه
'ayn	ع ع ع ع ع ع ع ع ع ع	ع ع ع ع ع ع ع ع ع ع	ع ع ع ع ع ع ع ع ع ع	ع ع ع ع ع ع ع ع ع ع	ع ع ع ع ع ع ع ع ع ع	ع ع ع ع ع ع ع ع ع ع	ع ع ع ع ع ع ع ع ع ع	ع ع ع ع ع ع ع ع f	ع ع
lam	ل ل ل ل ل ل ل ل ل ل	ل ل ل ل ل ل ل ل ل ل	ل ل ل ل ل ل ل ل ل ل	ل ل ل ل ل ل ل ل ل ل	ل ل ل ل ل ل ل ل ل ل	ل ل ل ل ل ل ل ل ل ل	ل ل ل ل ل ل ل ل ل ل	ل ل ل ل ل ل ل ل g	ل ل
nun	ن ن ن ن ن ن ن ن ن ن	ن ن ن ن ن ن ن ن ن ن	ن ن ن ن ن ن ن ن ن ن	ن ن ن ن ن ن ن ن ن ن	ن ن ن ن ن ن ن ن ن ن	ن ن ن ن ن ن ن ن ن ن	ن ن ن ن ن ن ن ن ن ن	ن ن ن ن ن ن ن ن h	ن ن
ha'	ح ح ح ح ح ح ح ح ح ح	ح ح ح ح ح ح ح ح ح ح	ح ح ح ح ح ح ح ح ح ح	ح ح ح ح ح ح ح ح ح ح	ح ح ح ح ح ح ح ح ح ح	ح ح ح ح ح ح ح ح ح ح	ح ح ح ح ح ح ح ح ح ح	ح ح ح ح ح ح ح ح i	ح ح
lam-alf	ل ا ل ا ل ا ل ا ل ا ل ا	ل ا ل ا ل ا ل ا ل ا ل ا	ل ا ل ا ل ا ل ا ل ا ل ا	ل ا ل ا ل ا ل ا ل ا ل ا	ل ا ل ا ل ا ل ا ل ا ل ا	ل ا ل ا ل ا ل ا ل ا ل ا	ل ا ل ا ل ا ل ا ل ا ل a	ل ا ل ا ل ا ل a l a	ل ا

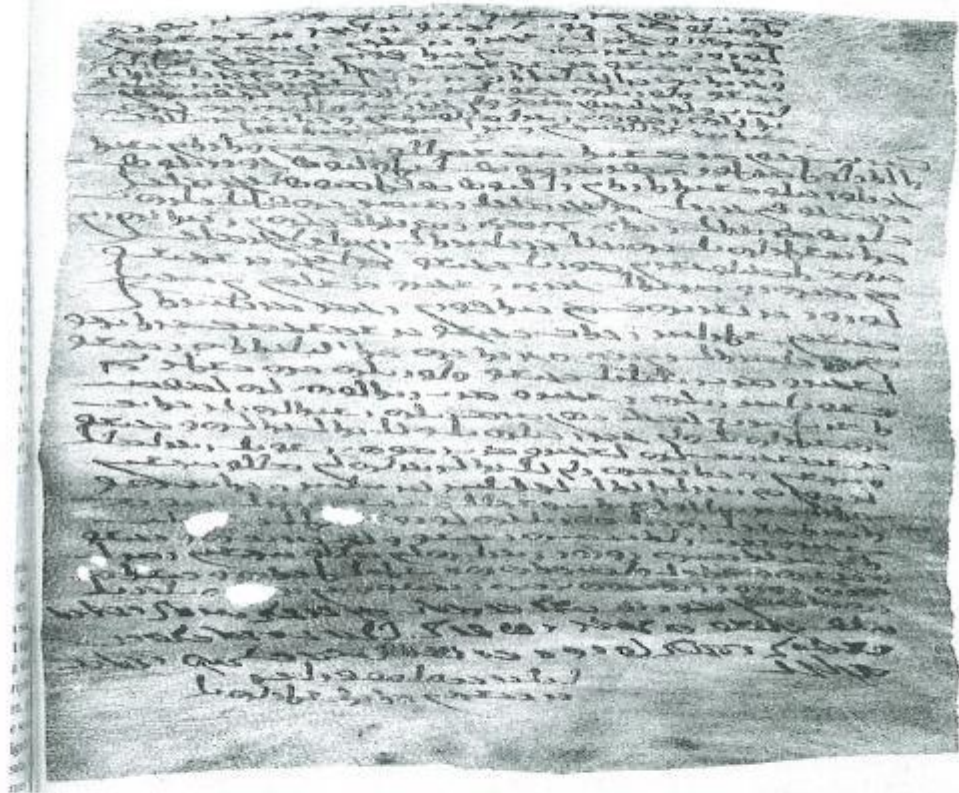
alif	ا ا ا ا ا ا ا ا ا ا	ا ا ا ا ا ا ا ا ا ا	ا ا ا ا ا ا ا ا a	ا ا ا ا ا ا ا a	ا ا ا ا ا a	ا ا ا a	ا ا a	ا a	ا
ba	ب ب ب ب ب ب ب ب ب ب	ب ب ب ب ب ب ب ب ب ب	ب ب ب ب ب ب ب ب b	ب ب ب ب ب ب ب b	ب ب ب ب ب b	ب ب b	ب b	ب	
dal	د د د د د د د د د د	د د د د د د د د د د	د د د د د د د د d	د د د د د د d	د د د d	د d			د
ha'	ه ه ه ه ه ه ه ه ه ه	ه ه ه ه ه ه ه ه ه ه	ه ه ه ه ه ه ه ه e	ه ه ه ه ه ه e	ه ه e	ه e			ه
'ayn	ع ع ع ع ع ع ع ع ع ع	ع ع ع ع ع ع ع ع ع ع	ع ع ع ع ع ع ع ع f	ع ع ع ع ع ع f	ع ع ع f	ع f			ع
lam	ل ل ل ل ل ل ل ل ل ل	ل ل ل ل ل ل ل ل ل ل	ل ل ل ل ل ل ل ل g	ل ل ل ل ل ل g	ل ل ل g	ل g			ل
nun	ن ن ن ن ن ن ن ن ن ن	ن ن ن ن ن ن ن ن ن ن	ن ن ن ن ن ن ن ن h	ن ن ن ن ن ن h	ن ن n	ن n			ن
ha'	ح ح ح ح ح ح ح ح ح ح	ح ح ح ح ح ح ح ح ح ح	ح ح ح ح ح ح ح ح i	ح ح ح ح ح ح i	ح ح i	ح i			ح
lam-alf	ل ا ل ا ل ا ل ا ل ا ل ا	ل ا ل ا ل ا ل ا ل ا ل a	ل ا ل ا ل a l a	ل ا ل a l a	ل a l a	ل a			ل

Table II

[XI] Scripts of Muslim and Christian Arabic manuscripts from the third/ninth century, from F. Déroche, *Manuscrits arabes*, pls. 1-11.

alef/ (Arabic three parallel *ʾl/ā'*, hook without stem looped *hēh/* and s-shape the present the emerge assigned to c.e., betwe and the ea: In the Ar (1 and 2 al- herent syst to a specifi lated) posi *dāl/dhāl*, *vī* connectio: above-me: had been *abjad* base twenty-tw most prot been pres an extant presence Nabatear 'ayn denc *dh, ḍ, z* ar both Ara given Ar: Aramaic nate W. 102-3). C mergers eighteen or fifteen *bā'/nūn/* of twent became it also h:

The develo,
The pre
lamic de

[11] Syriac cursive of the third century CE, from J. Teixidor, *Deux documents syriaques*, 145.

III
Dates A.D.
,
h
w
t
y
m
-
p
s
r

2
 3
 4
 5
 6
 7
 8
 9
 10
 11
 12
 13
 14

[1] Nabatean cursive, datable to 40-71 CE, from J. Starcky, *Contrat*, 169.

Rayban
after Ibn al-Baywab

اللهم نورك اغتربنا ونورك اغتربنا
انست اولادك فلاحنا وانا انت
من الفشل والكسور عذاب العترة ومن
فتنة الغرور والقصر

Ta'ala

اللهم نورك اغتربنا ونورك اغتربنا
انست اولادك فلاحنا وانا انت
من الفشل والكسور عذاب العترة ومن
فتنة الغرور والقصر

[x] The Six Pens interpreted by M. Zakariya, from N. Safwat, *Art of the pen*, 230-32. Cont.

The Six Classic Hands

Jalid (large) al-mudhaffar
after Ibn al-Bawwab (d. 1031)

اللَّهُمَّ بِنُورِ اِهْتِنَانِنَا وَبِفَضْلِكَ

Jalid al-mudhaffar
in the style of
Yaqut (d. 1298)

اللَّهُمَّ بِنُورِ اِهْتِنَانِنَا وَبِفَضْلِكَ

Jalid al-mudhaffar
in the style of
Ibn al-Bawwab

اللَّهُمَّ بِنُورِ اِهْتِنَانِنَا وَبِفَضْلِكَ

Jalid al-mudhaffar
in the style of
Ibn al-Bawwab

اللَّهُمَّ بِنُورِ اِهْتِنَانِنَا وَبِفَضْلِكَ

Rayhan
in the style of
Ibn al-Bawwab

اللَّهُمَّ بِنُورِ اِهْتِنَانِنَا وَبِفَضْلِكَ
اللَّهُمَّ بِنُورِ اِهْتِنَانِنَا وَبِفَضْلِكَ
اللَّهُمَّ بِنُورِ اِهْتِنَانِنَا وَبِفَضْلِكَ

Ta'biq in gold

اللَّهُمَّ بِنُورِ اِهْتِنَانِنَا وَبِفَضْلِكَ

Ta'biq in gold

اللَّهُمَّ بِنُورِ اِهْتِنَانِنَا وَبِفَضْلِكَ

Mu'allaq
in the style of
Ibn al-Bawwab

اللَّهُمَّ بِنُورِ اِهْتِنَانِنَا وَبِفَضْلِكَ
اللَّهُمَّ بِنُورِ اِهْتِنَانِنَا وَبِفَضْلِكَ
اللَّهُمَّ بِنُورِ اِهْتِنَانِنَا وَبِفَضْلِكَ

Rayhan
after Ibn al-

Ta'biq

ix

[x] The Six Pens interpreted by M. Zakariya, from N. Safwat, *Art of the pen*, 230–32.

III	A-B	C-E	11	16	17-18	21-22	23
Dates A.D.	Monumental 1st. cent.	Cursive 1st/2nd cent.	211/2	265/6	266/8	305/7	328/9
·	σ ̄ ^x ̄ ^x	σ 1 ̄ ^x ̄ ^x	σ σ	σ σ	σ	σ	σ
h	⋈ ̄ ^x	⋈ ̄ ^x ̄ ^x ̄ ^x	⋈ ̄ ^x	⋈ ̄ ^x	⋈ ̄ ^x ̄ ^x	⋈ ̄ ^x ̄ ^x	⋈ ̄ ^x ̄ ^x
w	γ ̄ ^x	γ ̄ ^x ̄ ^x ̄ ^x		γ ̄ ^x		γ ̄ ^x	γ ̄ ^x
l	∇ ̄ ^x	∇ ̄ ^x ̄ ^x ̄ ^x			∇ ̄ ^x		
z	ζ ̄ ^x ̄ ^x	ζ ̄ ^x ̄ ^x ̄ ^x	ζ ̄ ^x	ζ ̄ ^x	ζ ̄ ^x	ζ ̄ ^x ̄ ^x ̄ ^x	ζ ̄ ^x ̄ ^x
m	⋈ ̄ ^x	⋈ ̄ ^x ̄ ^x	⋈ ̄ ^x	⋈ ̄ ^x	⋈ ̄ ^x	⋈ ̄ ^x	⋈ ̄ ^x
·	γ ̄ ^x	γ ̄ ^x ̄ ^x ̄ ^x	γ ̄ ^x	γ ̄ ^x	γ ̄ ^x	γ ̄ ^x	γ ̄ ^x
p	γ ̄ ^x ̄ ^x	γ ̄ ^x		γ ̄ ^x		γ ̄ ^x	γ ̄ ^x
o	ϕ ̄ ^x	ϕ ̄ ^x ̄ ^x ̄ ^x	ϕ ̄ ^x	ϕ ̄ ^x	ϕ ̄ ^x	ϕ ̄ ^x ̄ ^x	ϕ ̄ ^x
t	⋈ ̄ ^x	⋈ ̄ ^x ̄ ^x ̄ ^x	⋈ ̄ ^x	⋈ ̄ ^x	⋈ ̄ ^x ̄ ^x ̄ ^x	⋈ ̄ ^x ̄ ^x	⋈ ̄ ^x ̄ ^x

[10] Cursive Nabatean chart, from J. Healey, Nabatean to Arabic, 51.

۱۱ خج...
 ۱۲...
 ۱۳...
 ۱۴...
 ۱۵...
 ۱۶...
 ۱۷...
 ۱۸...
 ۱۹...
 ۲۰...
 ۲۱...
 ۲۲...
 ۲۳...
 ۲۴...
 ۲۵...
 ۲۶...
 ۲۷...
 ۲۸...
 ۲۹...
 ۳۰...

[iv] Arabic scripts of the first/seventh century: early cursive (11: 1-2), epigraphic script (1.3), chancery cursive (1.4), entagia cursive (1.5), protocol cursive (1.6), cursive of palimpsest PSI 1272" (1.7), and slanting qur'anic script (8-9), from B. Gruendler, *Development*, 141.

11
 12
 13
 14
 15
 16
 17
 18
 19
 20

1.3), chanceh-
 12728 (1.7)

عبد
 حسن
 بسم الله الرحمن الرحيم
 عندكم السلام والطمأنينة
 اللهم صل على محمد وآل محمد
 من آل محمد من صلها حيا حسيا طاهرا
 وهو صلواتك التي قال بها من صلواتك
 ومن صلواتك التي صلواتك
 صلواتك صلواتك صلواتك
 وما تعرفون الله إلا بالبرهان
 وبما تعرفون الله إلا بالبرهان
 وبما تعرفون الله إلا بالبرهان
 وبما تعرفون الله إلا بالبرهان

[v] Letter, datable to the sixth/twelfth century, from W. Diem, *Arabische Briefe*, no. 48.

[viii] Qur'an in *wasbi*, dated 991/1000, from D.S. Rice, *Ibn al-Bawwab's manuscripts*, pl. VIII.

كِتَابَكَ كَفَيْتَنِي
الْيَوْمَ عَلَيْكَ حَسْبِيَ
أَمْنٌ فَارْتَدَّ عَنِّي
وَمَنْضَلٌّ فَارْتَدَّ عَنِّي
وَلَا تَزُولُ أَرْزَاقُهُمْ

[ix] Mosul Qur'an of Óljaytú, in *muhaggaq*, dated 706/1306-7, from D. James, *Qur'ans*, 99.

شکل گیری مصحف

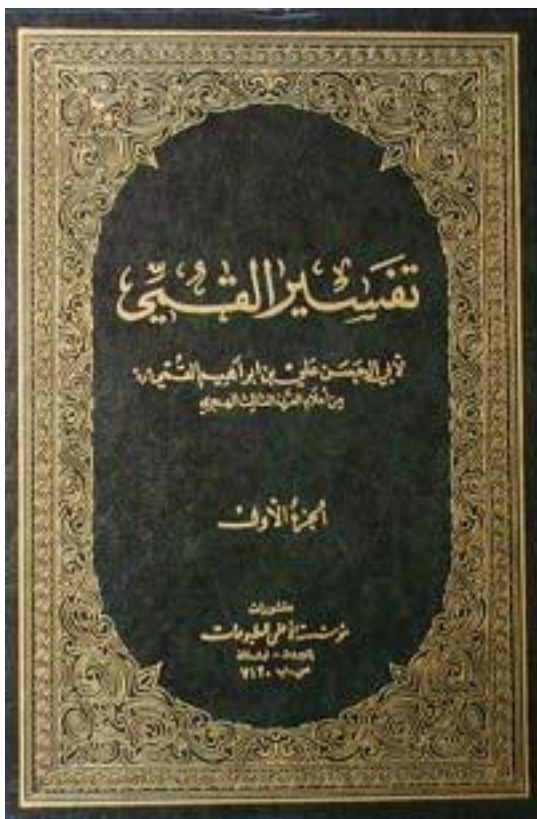
- مصحف: اوراقی در میان دو جلد
- فرق مصحف با کتاب
- فتوحات و گسترش سرزمین اسلامی؛ نیاز به تثبیت متن قرآن
- مصحف عثمان
- روایت ها و قرائت ها

نبرد برای تقدیس مصحف عثمان

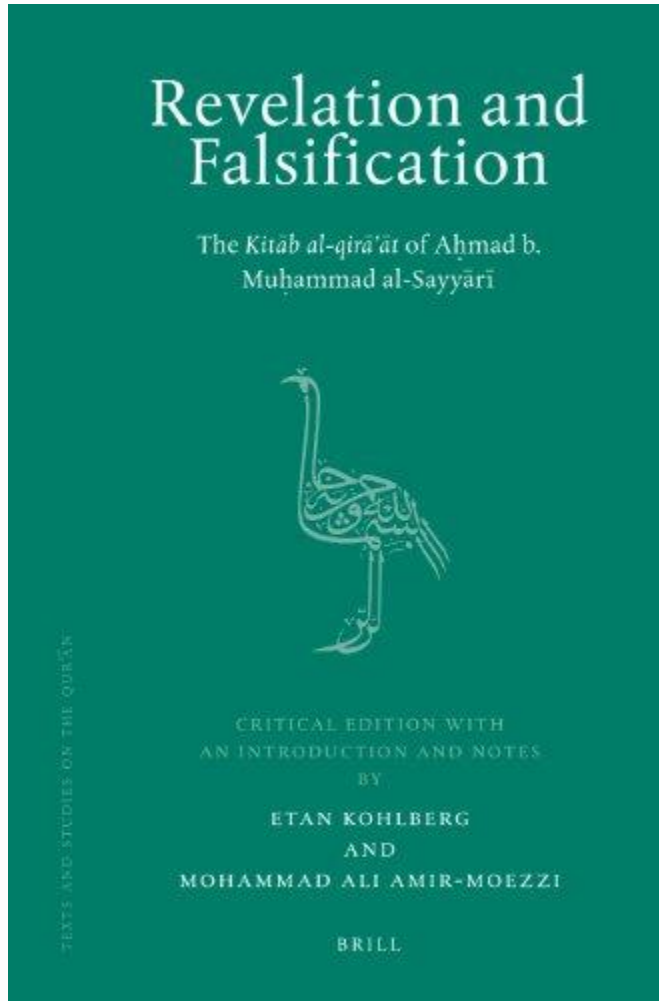
- چه کسانی مصحف را ساختند؟
- کدام یک از صحابه در شورای تدوین مصحف حضور نداشتند؟
- ممنوعیت مصحف های دیگر
- سوزاندن مصحف ها و پاره نوشته های قرآن

شیعه و قرآن

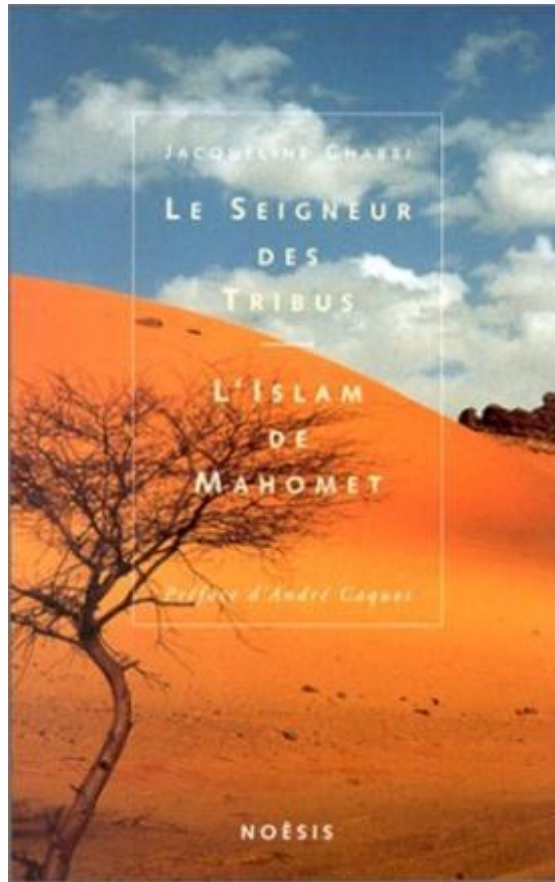
- قرآن پایه مشروعیت بخش به امامت شیعی
- امام علی؛ قرآن ناطق در برابر مصحف قرآن صامت

تحریف قرآن

- اختلاف نظر میان شیعیان و اهل سنت بر سر متن قرآن
- اعتقاد بسیاری از شیعیان به تحریف قرآن
- قرآن های شیعه
- تثبیت سیاسی و اجتماعی تشیع، علمای شیعه را وامی دارد از نظریه تحریف کناره بگیرند
- واپسین عالم شیعی که به نظریه تحریف باور داشت: میرزا حسین نوری، فصل الخطاب فی تحریف الکتاب

تاریخ نگاری جدید قرآن

- پژوهش های فیلولوژیک و متن شناختی
- توالی و ترتیب آیه ها
- تاریخ نگاری جدید جزیره العرب و دوران «جاهلیت»
- سنجش تاریخی اسناد و منابع درباره زندگی پیامبر

پرسش برای بحث

چرا بحث درباره خود قرآن - نه تفسیر آن - در میان مسلمانان جایی ندارد؟

۱. بحث درباره تکوین تاریخی قرآن، اهمیت نظری یا عملی ندارد

۲. بحث های لازم در این باره صورت گرفته و دیگر چیزی برای کشف دوباره برجا نمانده است

۳. بحث درباره قرآن بسیار بنیادی است و ارکان اصلی الاهیات اسلامی را فرومی ریزد.

حقوق معنوی

- اختصاص - این مطلب به پروژه توانا مربوط به سازمان E-Collaborative for Civic Education اختصاص دارد و استفاده از آن می بایست با ذکر نام سازمان تهیه کننده انجام شود.
- غیر تجاری - این مطلب برای استفاده های غیر تجاری می باشد و برای هیچ گونه منفعتی بهره برداری نخواهد شد.
- اشتراک - اگر می خواهید هر گونه تغییری در مطلب وارد کنید، شما می توانید حاصل کار را تنها تحت مجوز E-Collaborative for Civic Education منتشر کنید و برای ایجاد بدنه اصلی اطلاعات، این تغییرات را باید با E-Collaborative for Civic Education به اشتراک گذارید.